

Gemeente Breda

G. Dolmans

Stadskantoor

Claudius Prinsenlaan 10

Postbus 90156

4800 RH Breda

WonenBreda

Ingek. 9 JAN 2017

Digitaal Archief

mvg

E. Peters

Datum *06-01-2017*

Aan

Van

Directie

Afdeling

Telefoon

Fax

E-mail *fjc.peters@breda.nl*

Hierbij ontvangt u zonder begeleidend schrijven:

☐ ter kennisname

☐ retour met dank voor inzage

☐ gaarne retour

☐ ter afhandeling

☐ gaarne ingevuld en ondertekend terug sturen

☐ volgens schriftelijke/telefonische afspraak

☐ t.b.v. de vergadering op

☐ ter inzage, gaarne retour voor

☐ graag uw commentaar/reactie voor

☐ als bijlage bij

☐

☐

Gemeente Breda

Bijlage 20 bij besluit

Z2019-004026-V1

Breda
Driesprong-oost

Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven

Lina de Jonge MA

Erfgoedrapport Breda 187
ISSN: 2210-9552

COLOFON

Titel: Driesprong-oost

Erfgoedrapport Breda 187

Auteurs: L. de Jonge

Kaarten: L. de Jonge

Eindredactie en autorisatie: drs. F.J.C. Peters

Veldwerk en uitwerking: L. de Jonge MA, E. de Nes MA, J.S. Harmanus

Senior archeoloog: drs. F.J.C. Peters

ISSN: 2210-9552

© Gemeente Breda, 2016

Directie Ontwikkeling

Afdeling Ruimte

Postbus 90156

4800 RH Breda

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Ligging en aard van het terrein	5
3	Landschappelijke gegevens en historische context	6
4	Archeologische achtergronden	8
5	Doelstelling	9
6	Werkwijze en resultaten	12
7	Conclusie en aanbeveling	15
8	Literatuur.....	17

Bijlage 1. Allesporenkaart

Bijlage 2. Sporenlijst

Bijlage 3. Vondstenlijst

Bijlage 4. Aardewerkinventarisatie

1 Inleiding

In opdracht van WonenBredurg heeft de Afdeling Ruimte op 10 augustus 2015 een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd in het plangebied Driesprong-oost te Breda. Aanleiding voor het onderzoek is de toekomstige bouw van woningen en de aanleg van nieuwe riolering, waarbij bodemverstorende werkzaamheden worden uitgevoerd die dieper gaan dan 0,30 meter beneden maaiveld. De werkzaamheden kunnen eventuele aanwezige archeologische resten beschadigen of vernietigen.

Het doel van het inventariserende veldonderzoek door middel van proefsleuven is op een snelle en betrouwbare wijze inzicht te verschaffen in de aanwezigheid van archeologische resten in het plangebied. Daarbij dient voldoende inzicht te worden gegeven in de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de mogelijk aanwezige bewoningssporen op de betreffende locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) teneinde tot een waardestelling te kunnen komen. Belangrijk is dat op basis van het inventariserende veldonderzoek een beslissing kan worden genomen of verder (voor)onderzoek op het terrein noodzakelijk en verantwoord is. Het veldwerk is uitgevoerd conform de richtlijnen van het Programma van Eisen (PvE) nummer 2015-05, opgesteld door F.J.C. Peters, senior KNA-archeoloog en M.L. Craane, medewerker archeologie bij de afdeling Ruimte.¹

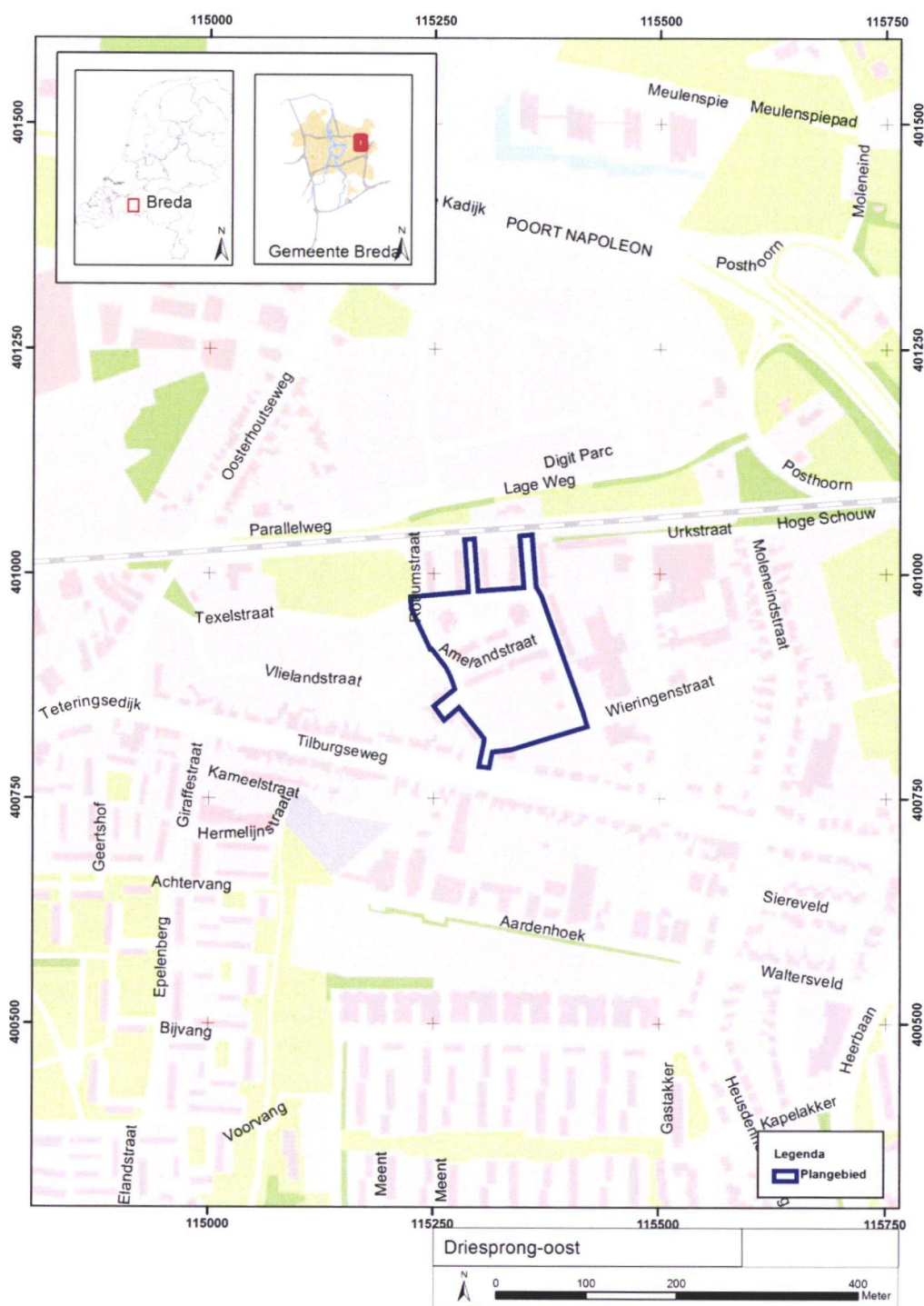
Administratieve gegevens

Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Breda
Plaats	Breda
Toponiem	Driesprong-oost
Objectcode	BR-217-15
x,y-coördinaten RD	115.225 / 400.975 ; 115.359 / 401.043 115.298 / 400.787 ; 115.420 / 400.831
Kaartblad	44 D
Onderzoeksmeldingsnr.	3294224100
Opdrachtgever	WonenBredurg
Bevoegd gezag	Gemeente Breda
Uitvoerder	Gemeente Breda, Afdeling Ruimte
Senior archeoloog	drs. Erik Peters
Veldarcheologen	E. de Nes MA, Lina de Jonge MA, John Harmanus

¹ Craane en Peters 2015.

2 Ligging en aard van het terrein

Het plangebied ligt ten oosten van het centrum van Breda op diverse percelen in de buurt Brabantpark. Het gebied omvat (delen van) de straten Schiermonnikoogstraat, Terschellingstraat, Amelandstraat, Schoklandstraat en Wieringenstraat. Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek is in het plangebied een aantal woningen uit jaren '50 van de vorige eeuw gesloopt, waarbij de infrastructuur intact is gelaten. Het totale oppervlakte van het plangebied is circa 25.000 vierkante meter, waarvan circa 3.500 vierkante meter door de nieuwbouw verstoord zal worden. Volgens de strategie in het PvE is in totaal circa 355 vierkante meter (10 %) onderzocht door middel van proefsleuven.

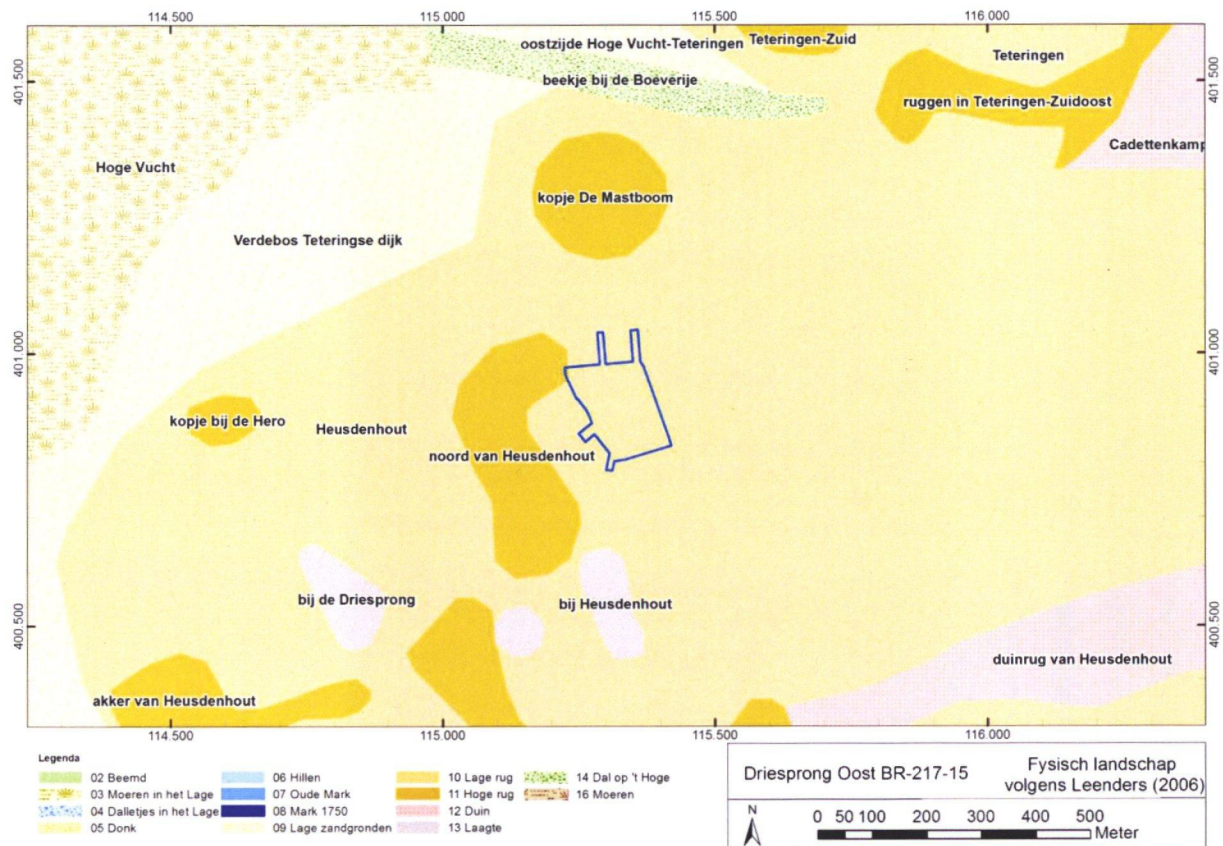
Abeelding 1. Het plangebied (blauw omlijnd) op de huidige topografie.

3 Landschappelijke gegevens en historische context

Op de geomorfologische kaart, de bodemkaart en de grondwatertrappenkaart in Archis3 is het plangebied niet gekarteerd, omdat het is gelegen binnen de bebouwde kom van de gemeente Breda. Extrapolatie van de nabij gelegen gekarteerde zones levert de volgende veronderstellingen op.

Het plangebied is gelegen in een terrasafzettingsvlakte die bedekt is met dekzand. Leenders (2006) situeert het plangebied op de lage dekzandrug van Heusdenhout (afb.2).

De bodem in het plangebied bestaat uit hoge zwarte enkeerdgronden bestaande uit lemig, fijn zand. De grondwatertrap is VI met een gemiddelde hoogste grondwaterstand van 40-80 centimeter onder maaiveld, en een gemiddeld laagste grondwaterstand van > 120 centimeter onder maaiveld. Deze combinatie van bodemsoort en grondwatertrap betekent dat er in het plangebied sprake is van zeer goede zandbouwlandgronden.

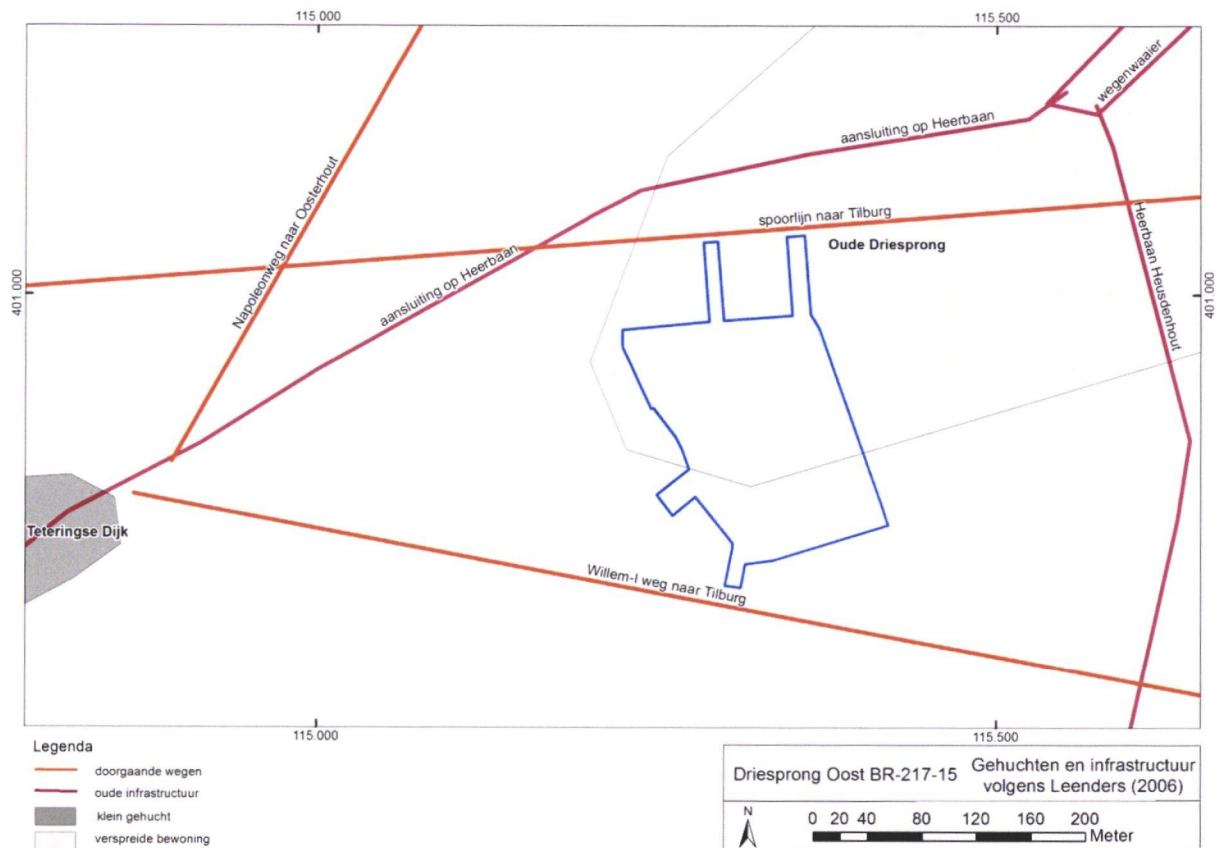
Afbeelding 2. Het fysisch landschap in de omgeving van het plangebied (blauw kader) volgens Leenders (2006).

Volgens Leenders (2006) is het plangebied gelegen binnen de grenzen van het middeleeuwse akkercomplex 'bij de Driesprong'. Het noordelijk deel van het plangebied is gelegen ter hoogte van het gehucht 'Oude Driesprong'. Dit gehucht bestond uit verspreide bewoning nabij een wegensplitsing. Er was sprake van hoeven, een herberg en een molen. De hoeven lagen in of aan de bijbehorende akkers. Op de kadastrale minuut van 1824 is binnen het plangebied bebouwing aanwezig in de noordwesthoek van het plangebied (afb.4).

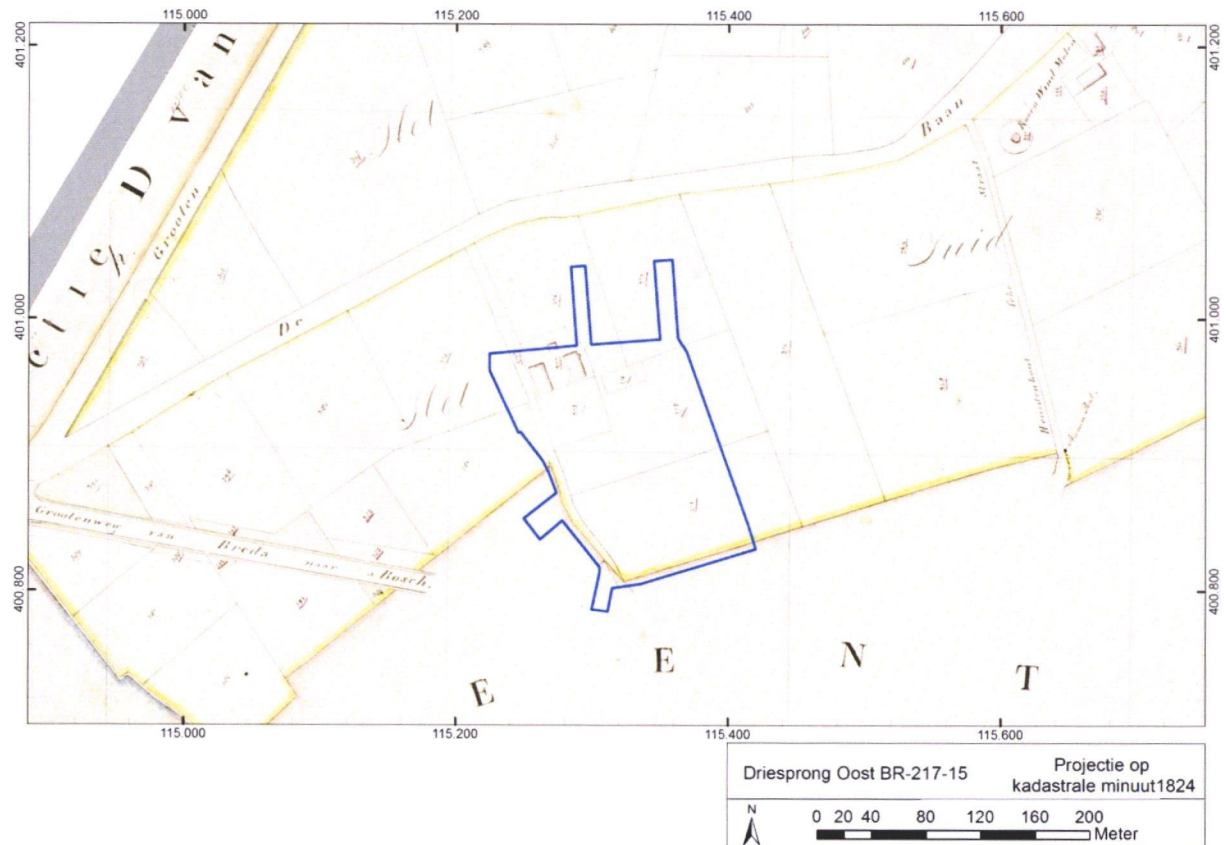
Ten westen van het plangebied is sprake van een Driesprong van wegen: de Napoleonweg naar Oosterhout, de aansluiting op de Heerbaan (richting 's-Hertogenbosch) en de Willem-I weg naar Tilburg (afb.3). De laatste begrenst het plangebied in het zuiden en is aangelegd in 1822-1823.² In het noorden wordt het plangebied begrenst door de spoorlijn naar Tilburg, die in 1863 gereed was.³ Leenders (2006) heeft geen bestuurlijke of militaire elementen, heerlijkheden of landgoederen, bos of heide in het plangebied gekarteerd.

² Otten 1988, 151.

³ Eeftens 1987.

Afbeelding 3. Gehuchten en oude infrastructuur in de omgeving van het plangebied (blauw kader) volgens Leenders (2006).

Afbeelding 4. Projectie van het plangebied (blauw kader) op de kadastrale minuut van 1824.

4 Archeologische achtergronden

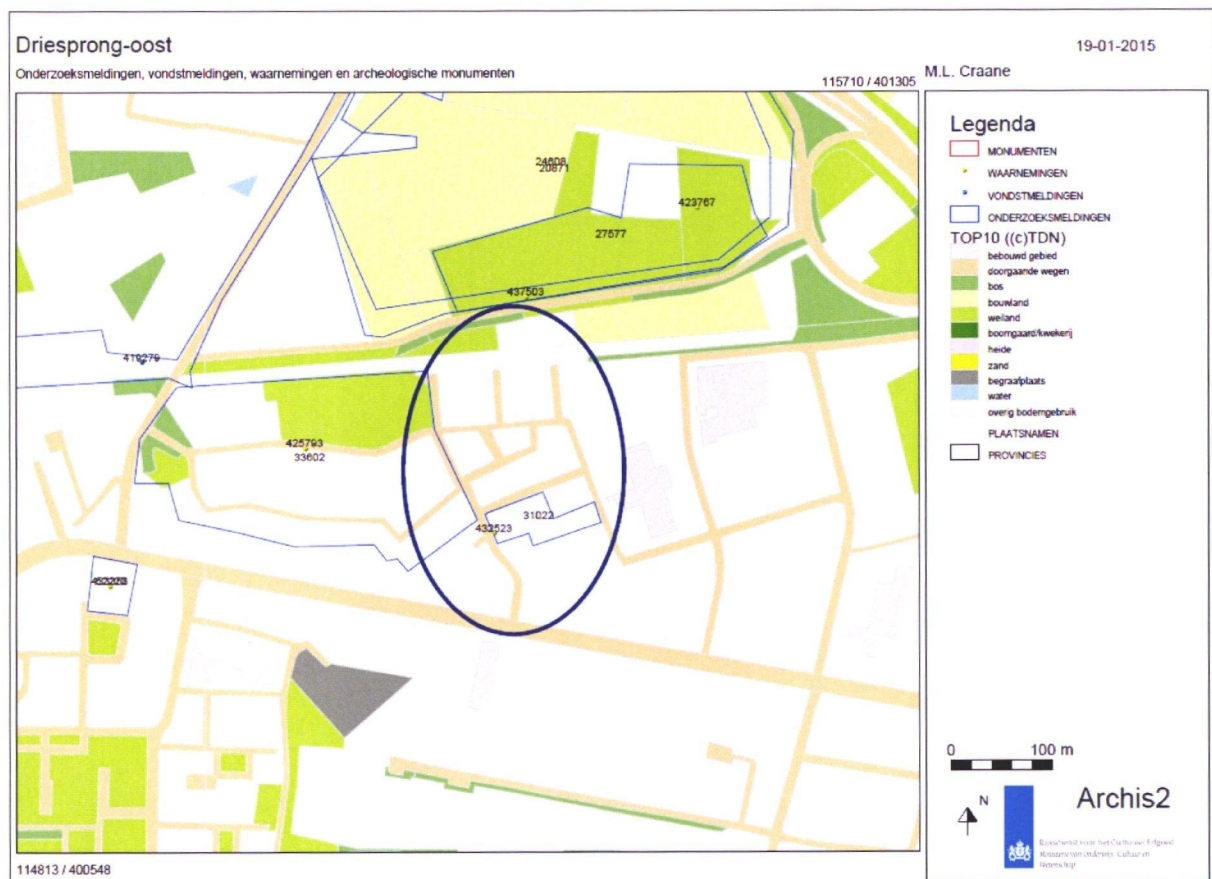
Volgens Archis2 zijn de volgende archeologische onderzoeken binnen en in de omgeving van het plangebied uitgevoerd.

In het zuiden van het plangebied is in 2008 door middel van proefsleuven onderzocht (onderzoeksmelding 31022, BR-200-08). Hierbij zijn drie noord-zuid georiënteerde greppels aangetroffen die dateren in de moderne tijd.⁴

Het gebied ten westen van het plangebied is in 2009 middels proefsleuven onderzocht (onderzoeksmelding 33602, BR-217-09). Bij dat onderzoek zijn ontginningssporen aangetroffen maar ook grootschalige recente verstoringen.⁵

Op circa 300 meter ten noordwesten van het plangebied is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het kader van de aanleg van een busbaan langs het spoor (onderzoeksmelding 50455, BR-317-12, vondstmelding 419279). In die delen die niet verstoord waren zijn voornamelijk recente sporen aangetroffen.

Aan de overzijde van het spoor, ten noorden van het plangebied, zijn een proefsleuvenonderzoek en opgraving uitgevoerd (onderzoeksmeldingen 24608 en 27577, BR-114-07/08). Bij deze onderzoeken zijn bewoningssporen uit de ijzertijd en late middeleeuwen aangetroffen.

Afbeelding 5. Onderzoeksmeldingen, Vondstmeldingen, Waarnemingen en Archeologische Monumenten uit Archis2 (archis2.archis.nl).

⁴ Hoven 2008.

⁵ Van Nuenen 2009.

5 Doelstelling

Archeologisch onderzoek in West-Brabant is tot voor kort vrijwel uitsluitend gericht geweest op de ontwikkeling van de laatmiddeleeuwse stadskernen. Onderzoek naar de plattelandsbewoning uit het verleden is pas sinds 1995 van de grond gekomen. Ten westen van Breda is sinds 1998 archeologisch onderzoek uitgevoerd waarbij de bewoning in relatie tot het landschap centraal staat. Er wordt gekeken naar nederzettingdynamiek en het ontstaan van het cultuurlandschap.

In de omgeving van Breda kunnen archeologische sporen en vondsten worden aangetroffen uit het paleolithicum tot en met het neolithicum, maar deze worden niet op grote schaal aangetroffen. Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving heeft uitgewezen dat het dekzandlandschap van Breda-West vanaf de bronstijd (circa 2000 v.Chr.) vrij intensief bewoond is geweest. Hierbij is tevens een nieuw beeld ontstaan van de bewoning in de ijzertijd (500 v. Chr. tot begin van de jaartelling), Romeinse tijd (begin van de jaartelling tot circa 400 na Chr.) en vroege middeleeuwen (450-1050 na Chr.). Achterliggend doel van het onderzoek is het zo compleet mogelijk onderzoeken van enkele dekzandruggen in het landschap waardoor een duidelijk beeld gevormd kan worden van de bewoningsgeschiedenis, de ontwikkeling van de bewoning in de regio en het gebruik van de ruimte in al zijn aspecten op deze landschappelijke eenheden.

In de late middeleeuwen en nieuwe tijd neemt de hoeveelheid activiteiten – en de archeologische overblijfselen daarvan – toe. Voor de gemeente Breda zijn naast de sporen uit de bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen ook de sporen uit de late middeleeuwen (de periode van stadsontwikkeling), de sporen verbonden aan de Nassaus en de sporen uit de Spaanse tijd van groot belang.

Het landschap waarin de mensen gedurende de bewoningsperiode woonden is op diverse wijzen ingericht en gebruikt. De nalatenschap van deze inrichting en het gebruik daarvan geeft ons weer de mogelijkheid inzicht te krijgen in het leef- en denkpatroon van de bewoners gedurende de late prehistorie en de middeleeuwen. De vraagstellingen bij dit thema beslaan een breed geheel, van nederzetting tot begravingen. Het doel is een beeld te creëren van het leven in de regio Breda. De aandacht bij het onderzoek naar het natuurlijke landschap is met name gericht op de niet door de mens beïnvloede omgeving c.q. die aspecten van de natuur die uiteindelijk het menselijk handelen hebben beïnvloed. Bij dit onderzoeksthema staat de ontstaanswijze van het gebied centraal. Er kan namelijk naast de landschappelijke ligging van de vindplaatsen ook een beeld verkregen worden van de ruimere regio.

In het PvE zijn de volgende gebiedsspecifieke onderzoeksvragen geformuleerd, die aan de hand van de resultaten van het inventariserend veldonderzoek beantwoord zouden moeten kunnen worden.

- Zijn er sporen van het gehucht 'Oude Driesprong' aanwezig in het plangebied?
- Hoe is de bodemopbouw in het gebied (tevens eventueel door middel van boringen in kaart te brengen)?
- Zijn er sporen uit het paleolithicum/mesolithicum aanwezig?
- Zijn er sporen uit (het neolithicum,) de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?
- Zijn er sporen van ontginning aanwezig?
- Is er sprake van een esdek en wat is de ontwikkeling en datering hiervan?
- Zijn er sporen die wijzen op middeleeuwse oorsprong van de bewoning?
- Zijn er sporen van oudere infrastructuur aanwezig?
- Is er bebouwing aanwezig?
- Zijn er aanwijzingen voor activiteiten uit de 80-jarige oorlog? Zijn er sporen van een legerkamp, of omwalling?
- Zijn er nog andere (bewonings)sporen?
- Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?
- Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

Naast deze specifieke onderzoeksvragen dient aandacht te worden besteed aan onderstaande onderzoeksthema's en vraagstellingen die vanuit het totale archeologisch onderzoek in Breda-West zijn vertaald.

Landschap

- Hoe zag de paleogeografie er uit? Wat is de geomorfologische achtergrond van het huidige landschap? Wat is de hydrologische ontwikkeling in het gebied?
- Welke ontwikkelingen van het landschap en het milieu vonden gedurende deze periode plaats en welke invloeden hadden deze op het leefmilieu van de mens?

Bodem

- Tot op heden bestaat nog geen compleet beeld van de bodemopbouw in het centrum van Breda. Dit is onder andere het gevolg van het feit dat in de loop van de late middeleeuwen de mens op grote schaal het natuurlijk landschap heeft aangepast door middel van ophogingen. Enerzijds lijkt het landschap een belangrijke rol gespeeld te hebben bij het uitkiezen van de oudste nederzettingsskern van Breda, anderzijds heeft men aan het eind van de 13^e eeuw en het begin van de 14^e eeuw op grote schaal de natuurlijke loop van de Mark teruggedrongen ten behoeve van uitbreiding en verdichting van de middeleeuwse kern. Ook bij de aanleg van de stadsverdediging lijkt het reliëf en landschap een belangrijke rol gespeeld te hebben. Informatie over de exacte wisselwerking tussen het natuurlijk landschap en de ontwikkeling en inrichting ligt op veel plaatsen in het bodemarchief opgeslagen.
- Archeologisch onderzoek naar het gebruik en de functie van beekdalen in het verleden heeft tot nu toe op kleine schaal plaats gevonden. Om beter inzicht te verkrijgen in de relatie en interactie tussen mens en beekdalen is het van belang de bodemopbouw en processen van bodemvorming in beekdalen beter in kaart te brengen.
- De hoger gelegen dekzandruggen zijn van oudsher geliefde plaatsen voor de mens om zich te vestigen. De ontwikkeling van cultuurlagen en esdekken is een belangrijk onderdeel van het archeologisch onderzoek. Op basis van deze ontwikkelingen kan een beter inzicht worden verkregen in het gebruik, de functie en betekenis van het landschap voor de mens.
- In Breda komen niet alleen pleistocene zandgronden voor die worden aangeduid als het Hoge, in het noordelijke deel van Breda komen holocene afzettingen voor, het Lage. In dit deel van Breda komen moeren (veengebieden), dalletjes, dijken, beemden en donken voor. Vooral de beemden zijn een kenmerkend onderdeel van het Lage en werden als grasland werden in het verleden extensief gebruikt als hooilanden en voor het weiden van vee. De functie van en de relatie tussen het Lage en de mens is nog niet intensief onderzocht.

Flora/fauna

- Wat was de aard van de begroeiing van het landschap gedurende de periode late prehistorie tot en met de middeleeuwen en welke invloeden had deze op de leefwijze van de mens?
- Welke wilde dieren kwamen in de vrije natuur in de omgeving van de nederzetting en de nederzetting zelf voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Welke gedomesticeerde dieren kwamen in de omgeving van de nederzetting en in de nederzetting zelf voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Het verkrijgen van informatie over de lange termijnontwikkeling van de vegetatie in de regio; de verhouding tussen de gebruikte en niet-gebruikte ruimte; de agrarische economie; de voedsel economie; het gebruik van ruimte in huizen en op erven.

Bewoning / Nederzetting

- Zijn er nederzettingssporen op het terrein aanwezig en welke datering hebben zij? Geef, indien mogelijk, een fasering binnen de nederzetting.
- Hoe is de bewoning gestructureerd – losse erven of geconcentreerde bewoning? Is het mogelijk complete erven op dit terrein uit enige periode te onderzoeken?
- Wat is de verklaring voor de locatiekeuze ten opzichte van het 'natuurlijke' landschap en indien mogelijk het cultuurlandschap?
- Welke relatie is er te leggen tussen eventueel in tijd opvolgende elementen in het landschap (bv nederzettingssporen en begravingen uit uiteenlopende perioden)?
- Is er een koppeling mogelijk tussen de archeologische en de historische gegevens en archieven en welke relevantie of betekenis heeft dit?

Verkaveling

- Zijn er sporen van verkaveling in het terrein, en zo ja wat is de aard en de wijze van aanleg van de verkaveling (sloten, greppels, afrastering, etc.)?

- Wat is de vorm van de verkaveling en omvang van de omgrensde percelen, zowel binnen als buiten een eventuele nederzetting?
- Welke relatie is er te leggen tussen de perceelgrenzen en de vroegste kadasterkaarten?
- Waarvoor zijn de kavels gebruikt?

Infrastructuur

- Komen er in het gebied sporen van paden, wegen en voorden voor en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Komen er in het gebied waterbeheerstructuren voor zoals dijken, gemalen, stuwen en (afwatering)sloten en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Wat is de relatie tussen de gebouwen en de diverse elementen van de infrastructuur?
- Wat is de relatie tussen de vormen van infrastructuur en de historische gegevens over paden en wegen?

Vestingbouw

- Zijn in het onderzoeksgebied sporen van vestingbouw of linies (onverstoord) aanwezig?
- Welke fasen uit de vestingbouw zijn op het terrein aanwezig?
- Zijn de sporen van vestingbouw te koppelen aan de vestingkaarten (uitgave gemeente Breda 2008)?

Complextype/Ensemble

- Hoe kan de locatie beschreven worden in termen van ensembles van sporentypen en -clusters? Het gaat erom ensembles te typeren opgebouwd vanuit de meest eenvoudige vorm tot de meest samengestelde vorm. Deze getypeerde (representatieve of juist uitzonderlijke) ensembles hebben de functie van bouwsteen in de beschrijving van de aard van het gehele complextype.
- Het verkrijgen van inzicht in de lange termijnontwikkeling van de bewoning in de regio en daaraan gerelateerd het gebruik van de ruimte.
- Inzicht krijgen in de begrenzing en het karakter van de bewoningssporen; inzicht krijgen in de ruimtelijke en chronologische relatie tussen bewoningssporen uit verschillende perioden; vraagstukken omtrent continuïteit en discontinuïteit in bewoning beantwoorden; inzicht krijgen in de functie en het gebruik van zones in het landschap, bijvoorbeeld de situering van "site" en "off-site", nederzetting en grafvelden, dekzandrug en beekdal.

Op basis van het archeologisch onderzoek dient uitspraak te worden gedaan over de eventuele aanwezigheid van archeologische relicten in het plangebied. Daarbij dient voldoende inzicht te worden gegeven in de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de mogelijk aanwezige bewoningssporen op de betreffende locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) teneinde tot een waardestelling te kunnen komen, op basis waarvan vervolgens een selectieadvies opgesteld wordt. In dit advies kunnen maatregelen voor vervolgonderzoek en eventueel behoud worden opgenomen. Het definitieve selectiebesluit is voorbehouden aan het bevoegd gezag, de afdeling Ruimte van de gemeente Breda.

6 Werkzaamheden en resultaten

In augustus 2015 is een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd, waarbij er zes proefsleuven zijn aangelegd volgens de strategie in het PvE. In overleg met het bevoegd gezag zijn twee werkputten (hier werkput 2 en 6), die over de Amelandstraat waren gepland, afwijkend aangelegd vanwege kabels en leidingen en nog aanwezige bestrating. Werkput 2 is aangelegd met een afwijkende oriëntatie, en werkput 6 is in twee delen aangelegd. In totaal is circa 355 vierkante meter onderzocht door middel van proefsleuven, dat is circa 10 % van het door nieuwbouw te verstoren plangebied. Bij de aanleg van de werkputten is de bovengrond, bestaande uit de bouwvoor afgegraven tot op het niveau waar de grondsporen goed leesbaar waren. Het vlak is aangelegd met behulp van een graafmachine met gladde bak en waar nodig met de schop opgeschaafd. Het vlak is gefotografeerd en vervolgens digitaal ingetekend met de Robotic Total Station. De vlakhoogtes en de maaiveldhoogtes zijn om de vijf meter gemeten. Alle sporen zijn gecoupeerd, en de archeologisch relevante sporen zijn gedocumenteerd en afgewerkt. Om de tien meter zijn de profielen met een breedte van één meter gedocumenteerd en wanneer dit relevant was zijn de profielen over een grotere breedte afgestoken en gedocumenteerd. De hoofdmeetpunten zijn ingemeten door landmeters van de gemeente Breda. Tijdens het onderzoek is gewerkt conform het Programma van Eisen (2015-05) en de KNA 3.3.

Afbeelding 6. Aanleg en ligging van werkput 1, waarbij slechts de verstoorde ondergrond in zicht is geweest.

6.1 Resultaten

Bodemopbouw

In het grootste gedeelte van het plangebied bleek de bodem verstoord te zijn. Alleen in het oosten van werkput 1 (profiel 1) is een restant van een esdek (S 991) en een inspoelingshorizont (S 951) bovenop het gele matig siltige dekzand (S 950) aangetroffen. Het dekzand bevindt zich hier op een niveau van 2,95 m + NAP. In de overige delen van het plangebied is het dekzand op een niveau tussen 2,75 en 3,16 m + NAP gedocumenteerd en wordt het afgedekt door moderne ophogingslagen. Het gebied lijkt tot op het dekzandniveau afgegraven te zijn, mogelijk voorafgaand aan de bouw van de voormalige woningen in de jaren '50 van de twintigste eeuw. In delen van het plangebied is de bodem ook op een dieper niveau verstoord, waardoor eventueel aanwezige archeologische sporen reeds vergraven zijn.

Sporen en structuren

Tijdens het inventariserend veldonderzoek zijn er 29 spoornummers uitgedeeld aan paalkuilen en greppels. Na nader onderzoek zijn hiervan zes nummers komen te vervallen, omdat het sporen van natuurlijke of moderne aard bleken te zijn.

Er zijn twee greppels gevonden (S 023 en 024) in werkputten 3 en 4. De parallel gelegen greppels hebben een noord-zuid oriëntatie en liggen op 2,2 meter afstand van elkaar. Greppel S 023 heeft een breedte van 108 centimeter en is 40 centimeter diep (onderkant op 2,49 m + NAP). De westelijk gelegen greppel S 024 is breder met 250 centimeter en is 74 centimeter diep (onderkant op 2,16 m + NAP).

Afbeelding 7. De doorsnede van greppels 023 (rechts) en 024 (links).

Tijdens het archeologisch onderzoek in het zuiden van het plangebied in 2008 zijn drie greppels gedocumenteerd met gelijke oriëntatie, afmetingen en vulling.⁶ De oriëntatie van de greppels is gelijk aan de verkaveling zoals deze op de kadastrale minuut van 1824 staat weergegeven (afb.8). De aangetroffen greppels zullen hebben gefunctioneerd ter afwatering of begrenzing binnen deze percelen. Uit greppel 024 zijn twee fragmenten roodbakkerd aardewerk geborgen, die tussen de nieuwe tijd A en B gedateerd kunnen worden (1500 – 1850).

De gedocumenteerde paalkuilen betreffen sporen van recente datum. In werkput 2 vormen de paalkuilen S 003 tot en met 011, 013, 016 tot en met 019 een structuur, die vermoedelijk in de tuinen van de voormalige jaren '50 woningen heeft gestaan.

De overige paalkuilen die in werkputten 1, 3 en 4 zijn aangetroffen zijn niet tot een structuur te herleiden.

Vondsten

Er zijn twee vondstnummers uitgedeeld aan drie fragmenten keramiek, namelijk roodbakkerd aardewerk en steengoed. De fragmenten keramiek dateren uit de nieuwe tijd A tot B (1500 – 1850) en zijn gevonden in een greppel en een paalkuil.

⁶ Hoven 2008, 12.

Afbeelding 8. Projectie van de allesporenkaarten van de archeologische onderzoeken in 2008 (drie meest zuidelijk gelegen sleuven) en 2015 op de kadastrale kaart van 1824; in lichtblauw de greppels.

7 Conclusie en aanbeveling

Het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven heeft enkele sporen en vondsten daterend uit de nieuwe tijd opgeleverd. Er zijn twee parallel gelegen noord-zuid georiënteerde greppels gedocumenteerd, die het patroon volgen van de verkaveling, zoals deze op de kadastrale minuut van 1824 staat weergegeven. Drie gelijkaardige greppels zijn in het zuiden van het plangebied tijdens archeologisch onderzoek in 2008 gedocumenteerd. Verder zijn er recente paalkuilen aangetroffen. In het zuidoosten van het plangebied is er een structuur te herleiden, die echter dateert uit de twintigste eeuw.

7.1 Beantwoording onderzoeksvragen

In deze paragraaf zullen de gebiedsspecifieke onderzoeksvragen die in het PvE zijn weergegeven worden beantwoord. De aanwezige archeologische dataset kon de algemene onderzoeksvragen uit hoofdstuk 5 niet beantwoorden.

- Zijn er sporen van het gehucht 'Oude Driesprong' aanwezig in het plangebied?
Er zijn twee greppels aangetroffen, die op het perceel van een boerderij in het gehucht 'Oude Driesprong' hebben gelegen.
- Hoe is de bodemopbouw in het gebied (tevens eventueel door middel van boringen in kaart te brengen)?
In het grootste gedeelte van het plangebied bleek de bodem verstoord te zijn. Alleen in het oosten van werkput 1 is een restant van een esdek en een inspoelingshorizont bovenop het gele matig siltige dekzand aangetroffen. In de rest van het plangebied wordt het dekzand afgedekt door moderne ophogingslagen. In delen van het plangebied is de bodem ook op een dieper niveau verstoord, waardoor eventueel aanwezige archeologische sporen reeds vergraven zijn.
- Zijn er sporen uit het paleolithicum of mesolithicum aanwezig?
Er zijn geen sporen uit deze periode aangetroffen.
- Zijn er sporen uit (het neolithicum,) de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?
Er zijn geen sporen uit deze periode aangetroffen.
- Zijn er sporen van ontginning aanwezig?
Er is een restant van een esdek aangetroffen en er zijn greppels gedocumenteerd die het verkavelingspatroon volgen zoals deze op de kadastrale minuut van 1824 staan weergegeven.
- Is er sprake van een esdek en wat is de ontwikkeling en datering hiervan?
In het oosten van het plangebied is een restant van een esdek aangetroffen. Er kan echter niks gezegd worden over de ontwikkeling en datering van deze laag.
- Zijn er sporen die wijzen op middeleeuwse oorsprong van de bewoning?
Er zijn geen sporen uit deze periode aangetroffen.
- Zijn er sporen van oudere infrastructuur aanwezig?
Er zijn geen sporen van oudere infrastructuur aangetroffen.
- Is er bebouwing aanwezig?
Er zijn geen resten van bebouwing aangetroffen.
- Zijn er aanwijzingen voor activiteiten uit de 80-jarige oorlog? Zijn er sporen van een legerkamp, of omwalling?
Er zijn geen sporen uit deze periode aangetroffen.
- Zijn er nog andere (bewonings)sporen?
Er is een palenstructuur en enkele losse paalkuilen aangetroffen, die dateren uit de nieuwe tijd C.

- Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?
Er zijn greppels en paalkuilen uit de nieuwe tijd aangetroffen. De greppels maken onderdeel uit van de verkaveling van het gebied. Grote delen van de bodem in het plangebied was verstoord, waardoor eventueel aanwezige archeologische sporen reeds vergraven zijn.
- Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?
De informatiewaarde van de aangetroffen sporen is laag. De waardering van de vindplaats wordt in paragraaf 7.2 nader toegelicht.

7.2 Waardering en aanbeveling

Er is een vindplaats aangetroffen. Conform de criteria van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.3 (KNA 3.3) is de vindplaats gewaardeerd (tabel 1).

Archeologische waarderingstabel Driesprong Oost, Gemeente Breda				
Waarden	Criteria	Scores		
		Hoog	Midden	Laag
Beleving	Schoonheid	n.v.t.		
	Herinneringswaarde	n.v.t.		
Fysieke kwaliteit	Gaafheid		2	
	Conservering		2	
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid			1
	Informatiewaarde			1
	Ensemblewaarde			1
	Representativiteit		n.v.t.	

Tabel 1. Archeologische waarderingstabel voor plangebied Driesprong Oost.

1. De criteria schoonheid en herinneringswaarde zijn alleen van toepassing op archeologische vindplaatsen die nog zichtbaar zijn in het landschap. Hier is dat niet het geval daarom is de belevingswaarde niet van toepassing op het onderzochte terrein.
2. De criteria gaafheid en conservering krijgen een middelhoge score. De sporen die zijn aangetroffen waren goed geconserveerd maar vooral vanwege de geringe ouderdom.
3. De criteria zeldzaamheid en informatiewaarde krijgen een lage score. De sporen hebben weinig informatie opgeleverd over de bewoningsgeschiedenis van het plangebied.

Er is geen behoudenswaardige archeologische vindplaats aangetroffen, waardoor wordt geadviseerd het plangebied wat betreft archeologie vrij te geven.⁷ De directe omgeving van het plangebied kent onverminderd een hoge of middelhoge archeologische verwachting en dient bij voorgenomen bodemingrepen archeologisch onderzocht te worden. Tot slot merken we op dat dit archeologisch onderzoek geen 100% garantie geeft dat er geen archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Wanneer er bij het ontgraven van het terrein toch nog archeologische sporen aan het licht komen, dienen deze volgens de Monumentenwet 1988 binnen drie dagen te worden gemeld bij de afdeling ruimte van de gemeente Breda.

⁷ Craane en Peters 2016.

8 Literatuur

Centraal College van Deskundigen (CCvD) Archeologie, 2013. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.3*.

Craane, M.L. & Peters, F.J.C., 2015. *Programma van Eisen Breda Driesprong Oost (2015-05)*, Breda.

Craane, M.L. & Peters, F.J.C., 2016. *Selectiebesluit archeologie Driesprong Oost (2016-33)*, Breda.

Eeftens, S., 1987. *Boemelen door 's Princen Land. Hage nrs. 49-51*.

Hoven, E., 2008. *Inventariserend Veldonderzoek (IVO), karterende en waarderende fase, Schoklandstraat/Wieringenstraat, Breda* (Archeologische Rapporten Breda 83), Breda.

Leenders, K.A.H.W., 2006. *Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda*, Breda.

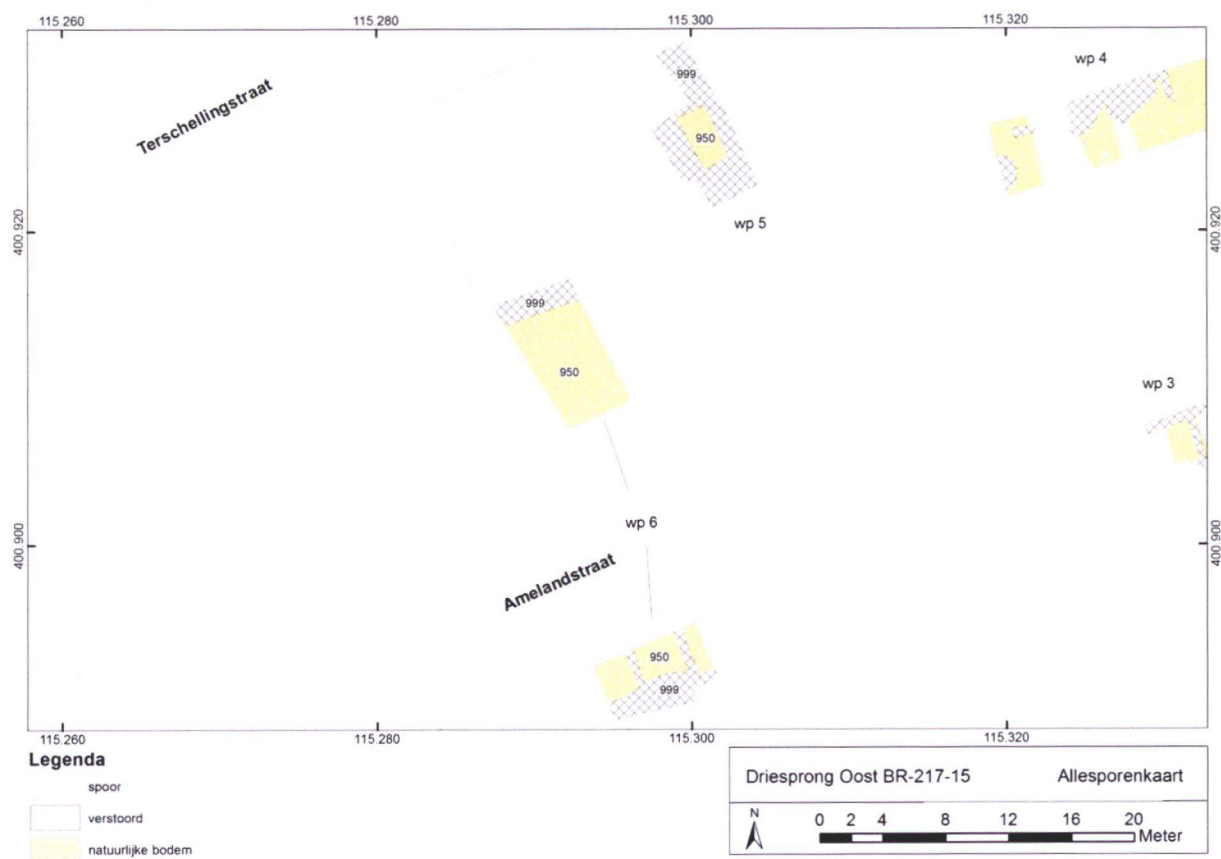
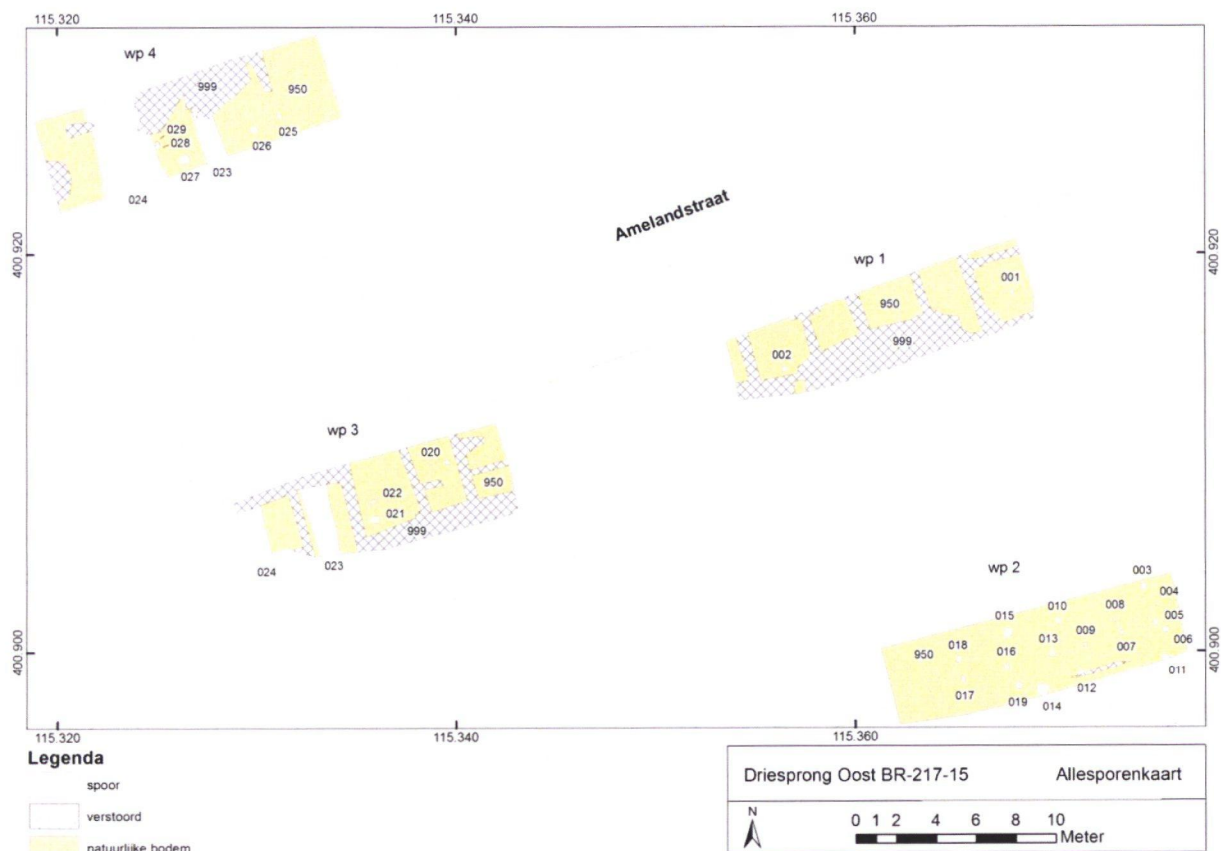
Nuenen, F., van, 2009. *Breda Driesprong, Inventariserend veldonderzoek door middel van Proefsleuven* (Archeologische Rapporten Breda 98), 's-Hertogenbosch.

Otten, G., 1988. *De straten van Breda*, Tilburg.

Websites

www.archis2.archis.nl

Bijlage 1. Allesporenkaarten

Bijlage 2. Sporenlijst

Put	Spoor	Spooraard	Begin per	Eind per	Nap onder	Nap boven	Spoordiepte (cm)	Opmerking
1	001	PK	NT	NT	2.92	2.98	6	
1	002	PK	NT	NT	3.03	3.1	7	
1	950	C						
1	951	B						
1	990	A						
1	991	ES						
1	999	VERST						
2	003	PK	NTC	NTC	2.43	2.87	44	structuur 1
2	004	PK	NTC	NTC	2.59	2.87	28	structuur 1
2	005	PK	NTC	NTC	2.52	2.87	35	structuur 1
2	006	PK	NTC	NTC	2.63	2.87	24	structuur 1
2	007	PK	NTC	NTC	2.65	2.91	26	structuur 1
2	008	PK	NTC	NTC	2.73	2.91	18	structuur 1
2	009	PK	NTC	NTC	2.62	2.91	29	structuur 1
2	010	PK	NTC	NTC	2.75	2.91	16	structuur 1
2	011	PK	NTC	NTC	2.59	2.87	28	structuur 1
2	012	VERST				2.91		
2	013	PK	NTC	NTC	2.52	2.86	34	structuur 1
2	014	VERST				2.91		
2	015	VERST				2.91		
2	016	PK	NTC	NTC	2.65	2.91	26	structuur 1
2	017	PK	NTC	NTC	2.62	2.86	24	structuur 1
2	018	PK	NTC	NTC	2.56	2.86	30	structuur 1
2	019	PK	NTC	NTC	2.78	2.91	13	structuur 1
2	950	C						
2	990	A						
2	999	VERST						
3	020	PK	NT	NT	2.85	3.01	16	
3	021	NAT				2.9		
3	022	PK	NT	NT	2.82	2.9	8	
3	023	GR	NT	NT		2.89		ook in werkput 4
3	024	GR	NT	NT		2.9		ook in werkput 4
3	950	C						
3	999	VERST						
4	023	GR	NT	NT	2.47	2.89	42	
4	024	GR	NT	NT	2.16	2.9	74	
4	025	VERST			2.84	2.91	7	
4	026	VERST				2.91		
4	027	PK	NT	NT	2.59	2.89	30	
4	028	PK	NT	NT	2.71	2.89	18	
4	029	PK	NT	NT	2.69	2.89	20	
4	950	C						
4	999	VERST						
5	950	C						
5	999	VERST						
6	950	C						
6	999	VERST						

Bijlage 3. Vondstenlijst

Vondstnummer	Put	Vlak	Spoor	Vulling	Spooraard	Categorie	Aantal	Gewicht	Begin per	Eind per
BR-217-15.001CER	4	1	028	1	PK	CER	1	6,1	NTA	NTB
BR-217-15.002CER	4	1	024	2	GR	CER	2	9,5	NTA	NTB

Bijlage 4. Aardewerkinventarisatie

Vondst	Put	Spoor	Spooraard	Baksel	Per begin	Per eind	Aantal	Gewicht	Wand	Rand	Opmerking
BR-217-15.001CER	4	028	paalkuil	Steengoed plus	NTA	NTB	1	6	1		fragment Westerwald? Met dubbelzijdig zoutglazuur
BR-217-15.002CER	4	024	greppel	Roodbakkend AW	NTA	NTB	2	10	1	1	1x randfragment met slibversiering en loodglazuur, 1x wandfragment dubbelzijdig loodglazuur